

HAMMERSHUS SLOTT BORNHOLM

1866

Hammershus på Bornholm
– Återutgivning
av text från 1866

Redaktör: Josef Robertsson

Copyright © 2016 Mikael Jägerbrand
Virvelvind Förlag, Lysekil
Mer info: www.e-boksforlaget.se

Förord

Den här e-boken handlar om slottsruinen Hammershus på Bornholm och dess dramatiska historia.

Du får bland annat läsa den för svenskar okända historien om hur befolkningen gör uppror mot den tyranniske svenske guvernören.

Historien om hur Bornholm ockuperades, och förtrycktes, av svenska trupper är inget som vi får läsa om i våra svenska historieböcker. Det gick så långt att befolkningen gjorde uppror – och mördade den svenske guvernören och de svenska ockupationsstyrkorna. I den här e-boken får du läsa den spännande historien om hur det gick till.

Bornholms spännande historia är starkt förknippad med den dominerande fästningen Hammershus. E-boken berättar om de många ägarna till både fästningen och ön.

När den här historiken skrevs år 1866 hade Bornholm omkring 30 000 invånare, i dag är antalet invånare ca 43 000. Ön är 588 kvadratkilometer stor.

Illustrationerna är gjorda av den kände danske landskapsmålaren Georg Emil Libert [1820–1908].

Hammershus fästning på Bornholm

Den här texten publicerades ursprungligen år 1866 i tidskriften "Ny Illustrerad Tidning" med rubriken "Hammershus på Bornholm". Texten publicerades under signaturen "L. K."

Utanför det sydöstra Skåne och endast skildt derifrån genom ett fyra svenska mil bredt bälte af Östersjön (»Hammersundet») ligger den i Nordens historia väl kända ön Bornholm. För sin betydelse har hon mindre att tacka för sin storlek – hennes ytinnehåll utgör endast $10 \frac{4}{5}$ geogr. qv.-mil och hennes inbyggares antal har ännu ej hunnit till 30,000 – än sin belägenhet. I forntiden och den tidigaste medeltiden var hon, liksom Gotland, ut- och öfverfartsplatsen för den nordiska handeln på länderna sunnan om Östersjön. Härom vittna bl. a. de rika fynd af forntidsmynt, som i nyare tid kommit i dagen på ön. Hennes naturliga beskaffenhet öfverenstämmer långt mer med Blekings, än med Skånes eller Danmarks. På mångfaldiga ställen träder urbergens nakna klippa fram i form af »kullar». Den högsta punkten, »Rytterknägten», midt på ön, reser

sig 500 fot öfver hafvet och bildar en sydöstlig fortsättning af den urbergssträcka, som på fastlandet framträder i »Kullen» och »Romeklint» i Skåne. Den nordvestligaste udden, kallad »Hammaren» är en granitkulle af 260 fots höjd. Åtskild från »Hammaren» genom en dalgång och en djup sjö, (»Hammersö»), lyfter sig brant upp ur hafvet en mindre kulle af samma höjd som »Hammaren». Det är »Slotsbanken», som en tid var ett af de skönast belägna och starkast befästade slott i norden: »Hammershus», af hvars ännu trakten beherrskande ruiner vi härmed meddela en teckning.

Hammershus har en lång och innehållsrik historia, hvaraf vi här blott skola meddela hufvudpunkterna. Enligt danske historieskrifvaren *Suhm* skall nordens förste erkebiskop, *Adser* i Lund, hafva byggt Hammershus. Detta torde alltså ha skett i början af 1100-talet, ty *Adser* dog 1137. Hans efterträdare på erkebiskopsstolen *Eskil* fick i »sonnebot» (försoningsböter) af kung *Sven Grate*, som hade hissat erkebiskopen upp under Lunds domkyrkas hvalf, trenne af Bornholms fyra härad (norra, östra och södra), och sedan den tiden (1149) voro Lunds erkebiskopar herrar öfver Bornholm under en tiderymd af 370 år, under det Hammershus tidt och ofta var ett tvisteäpple mellan erkebiskoparna och Danmarks konungar. Öfver hundra år förgingo likväl, förrän konungarne vågade ett försök att nappas om mitt och ditt med »nordens primas». Men i början af den 70-åriga strid, som i Danmark fördes mellan kyrkväldet och konungamagten, lät *Kristofer I.* kort före sin

död (1259) fängsla erkebiskop Jakob Erlandsson på Hagenskov i Fyen och indraga Hammershus under kronans höghet. Det erkebiskopliga partiet fann imellertid understöd hos furst *Jaromar af Rügen*, som åter intog slottet 1265, och konung *Erik Glipping* satte sig väl efter flera veckors belägring i besittning deraf, men endast för att straxt derefter genom en förlikning 1271 öfverlemna det till erkebiskopsstolen. År 1303 måste *Erik Menved* ånyo afstå Hammershus, tillika med det fjerde (vestra) häradet af Bornholm till Lunds erkebiskop – *Joh. Grand* – men under dennes efterträdare på erkebiskopsstolen, *Esger Juel*, lät konungen belägra slottet och intaga det af sin marsk *Ludvig Albrektsson*. Denne »otrogne höfvidsman» gick imellertid med borg och besättning öfver till erkebiskopen, så att kung Eriks broder och efterträdare, *Kristoffer II*, ånyo måste belägra slottet. Efter 16 månaders hårdnackadt försvar öfvergaf då *Ludvig Albrektsson* slott och ö till konung *Kristofers* marsk *Peder Vendelho* (1325), sedan *Esger Juel* redan med döden afgått. Under hans efterträdare, erkebiskop *Karl*, kom likväl Bornholm med sitt slott tillbaka till Lunds erkebiskopsäte. Och det var först med *Kristian II* – adels- och prestväldets blodige tuktomästare – som tog Bornholm i besittning genom att ställa dess öfverlemnande till kronan som vilkor för giltigheten af erkebiskopsvalet. Han förkastade därför de af domkapitlet valda biskopsämnena: *Åke Sparre* och *Jörgen Skodborg*, därför att de befunnos ovillige att afstå Bornholm, och satte temligen egenmäktigt den beryktade *Didrik Slaghök* på

erkebiskopsstolen (1521). Slaghök måste visserligen efter ett par månaders förlopp utbyta erkesätet mot bålet, som (den 14 januari 1522) restes åt honom på Köpenhamns Gammeltorv; men hans efterträdare, kungens handskrifvare *Hans Veze* mottog naturligtvis mer än gerna erkestiftet af sin kunglige herres hand med uppgifvande af hvart kraf från kyrkans sida på den så länge och hårdt omtvistade ön. — Men Bornholm blef icke länge i danska kungens ego. Lybeckarne, som med så mycken ifver deltog i Kristian II:s fördrifning, intogo redan den 16 augusti 1522 Hammershus med storm och underlade sig snart hela Bornholm, som likväl senare — efter det Fredrik af Gottorp, Kristian II:s farbroder, intagit hela Danmark — blef öfverlåtet till Hansestäderna »på några år» som godtgörelse och lön för den hjälp de lemnat Fredrik I till att fördrifva sin brorsson och bemäktiga sig hans riken och länder. I den fred, som Fredriks son och efterföljare den 14 febr. 1536 avslutade med lybeckarne, hvilka i Grefvefejden (1534—36) kämpade för Kristian II:s frigifning och återuppsättning, måste Danmarks nye konung, Kristian III af Gottorp, öfverlåta Bornholm med Hammershus till lybeckerne (Hansestäderna) på 50 år. Bornholmarne bragtes under denna tid, genom de snikna köpmännens utpressningar, förnyade gånger derhän att de grepo till nödvärn, dock utan annan påföljd än nya nederlag och hårdare behandling. Lybeckarnes landshöfdingar bodde merendels på Hammershus, och en af dem, Bernt Knoph, förstärkte jemväl dess fästningsverk, bland annat med att up-

pföra det s. k. Manteltornet. Bornholmarne gjorde imellertid genom ständiga resningar och ständiga klagomål för Danmarks konungar »helvetet så hett» för de lybske krämarne, att desse beqvämade sig till att återlemna ön till danska kronan inom den fastställda besittningstidens förlopp. 1572 (i stället för 1586) öfvergåfvo de frivilligt Bornholm till Fredrik II, ett tecken till Hansestädernas sjunkande magt, som följd af deras misslyckade deltagande i det nordiska sjuåriga kriget. Härefter var Hammershus ett »kungligt» slott; som sådant likväl mest begagnadt till statsfängelse. Här satt som statsfånge t. ex. den bekante Korfitz Ulfeld tillika med sin högsinnade maka, Eleonora Kristina, Kristian IV:s dotter, från juli 1660 till december 1661, under det enväldet reste sig i Köpenhamn på adelsväldets ruiner.

Men Hammershus har också, om blott för en kort tid, varit ett »kungligt svenskt» slott. Berättelsen härom torde vara det i historiskt hänseende intressantaste stycket af Hammershus' brokiga saga, likasom hon obestridligt utgör den innehålls- och lärarikaste delen af Bornholms historia. — Vid freden i Roeskilde den 26 februari 1658, som ändade det af Fredrik III i juni det föregående året så lättsinnigt började kriget med Karl X Gustaf, måste Danmark afstå äfven Bornholm till Sverige. Den 25 nästpåföljande april höllos för första gången förböner för det svenska konungahuset i en bornholmsk kyrka (Svaneke), och redan den 29 samma månad ankom till ön en svensk truppstyrka af 130 man, anförd af öfverste Johan Printzensköld, som

tog Hammershus och landet i besittning såsom kommandant och landshöfding. Printzensköld skildras som en kraftig, medelålders man, icke öfver 40 år, jättestark, kämpehög, axelbred, groflemmad, dertill rask, smidig och vig, samt med barsk uppsyn och eldig, genomträngande blick. Modig ända till öfvermod, sträng ända till hårdhet, kall ända till känslolöshet, framför allt bestämd och punktlig till det yttersta. — Kortligen, till kropp och själ en soldat, såsom som en Karl Gustaf kunde utbilda dem, var Bornholms styresman egnad att snart blifva hatad af många, fruktad af alla, älskad af ingen. Befalla kunde han och lydnad fordrade han, militärisk lydnad i alla förhållanden, men att vinna en friboren och frimodig befolknings tillit och tillgifvenhet förstod han icke. För borgerliga intressen, för sina »undersåtars» välfärd, hade han, som det tyckes, hvarken öga eller hjerta. Derfor blef hans tjensteifver blott till skada för den konungs sak, som han på sitt vis tjente med så stor trohet. Af öns vapenföra manskap, inalles omkring 1500 man (från 15 — 60 års ålder) utskref han först 500, som blef öfverförda till Stettin för att föras i det polska kriget, en medfart som så mycket mindre gillades af bornholmarne, som de sedan 1611 haft sitt eget landtvärn (milisen) och således varit frie från all utskrifning till dansk krigstjenst. Den 8 okt. samma år afsände Printzensköld ytterligare från ön 250 ryttare med hästar och ridtyg m. m. till Riga, och slutligen utskref han af köpstäderna 50 matrosar till det svenska sjöförsvaret. Dessa utskrifningar i förening med ofta upprepade skattutpressningar, den ena hårdare än den

andra, bragte bornholmarne till att, uppmuntrade af det danska hofvet, gripa till förtvivlans sjelfhjelp. Efter mottagandet af tvenne bref från Köpenhamn — det ena af den 26 oktober från kanslisekreteraren Hans Oldeland, det andra af den 8 november 1658, undertecknade af Fredrik III sjelf, som genom att förespegla »privilegier» och andra kungliga »nådebevis» uppmuntrade bornholmarne att »ruinera» Hammershus — mögnade befolkningens tanke om att uppresa sig mot det outhärdeliga militärtyranneriet. Skattevägran och öfvervåld mot en och annan man af Printzenskölds trupper voro förelöpare till det egentliga upproret. Landshöfdingen hade, samtidigt med det han utskref och bortsände öns vapenföra unga manskap, förstärkt Bornholms besättning till 1600 man, hvaraf en mängd skåningar. Af dessa lät han 1000 man besätta landsbygden för att indrifva obetalda utskylder. De fördelades vanligen så, att 6 man lågo i hvar gård. I de olika socknarna (inalles 15) valdes qvarteren heldst vid kustkanten, hvar och en af Bornholms socknar gränsar till stranden), och så nära hvarandra, att de inqvarterade i påkommande fall kunde komma hvarandra till hjelp. Printzensköld kände rätt väl den jäsande förbittringen mot hans välde och var därför som klok general förberedd på alla tänkbara möjligheter. Blott en enda möjlighet tänkte han sig icke: att de missnöjde skulle våga angripa hans person. Dertill trodde han sig, icke utan grund, sjelf för fruktansvärd, och bornholmarne i sitt försvagade tillstånd, för svaga. I denna punkt missräknade han sig likväl. De djerfve öboarne,

som naturligtvis måste tåla lika mycket af den inqvarterade besättningens tygellöshet och odisciplinerade framfart som af de bördor, statsmagten pålade dem, sammanbeto tänderna öfver hvarje misshandling, men svuro i sitt hjerta att, så snart tillfälle gåfves, taga blodig hämnd. Och de höllo denna tysta ed. Genom hemligt budskap, som flög från gård till gård, beslöto de »att ingen af dem på landet inqvarterade soldaterne skulle se måne eller sol uppgå den 9 december 1658 (månen uppgick den natten omkring klockan 2, solen litet öfver 8). — Den 8 dec., gamla stilen, emottog hvar och en bornholmsk kvartervärd sina påtvungne gäster, då de om aftonen återkommo från sin utpantningsförrättning för dagen, med ovanlig gästfrihet. I synnerhet hade värdarna försett sig rikligt med starka drycker, som då också snart yttrade sin sömngifvande verkan på de lättrogne soldaterne. De inqvarterade fingo ett väldigt rus — det sista här i lifvet. De fördes till sängs, men hämnens svartalfver lurade vid deras läger.

Samma dag, onsdagen den 8 december, lät Printzensköld på Hammershus efter slutad middagsmåltid, emot klockan 1, sadla sin väldige gångare Skjöld för att rida till Rønne, som ligger på öns vestkust omkring två svenska mil från slottet. Ehuru han väl kände till befolkningens sinnelag, tog han dock icke större följe med sig än sin kanslisekreterare, tvenne ridknektar och sin trogne hund Snapp. Om en redan uppgjord sammansvärjning mot hans person och trupper, hade han dock ingen aning. Det var en lugn, vacker solskensdag. I Hasle, 3/4 sv. mil norr om

Rönne, undgick han tillfälligtvis det öde, de sammansvurne tillänkt honom, i det han icke som man hade väntat sig, steg af hos borgmästaren derstädes, der man i sådant fall hade ämnat mörda honom. Printzensköld lät deremot utkalla borgmästaren Peder Olsson på gatan utanför borgmästarebostaden, hotade staden med besättning af krigsfolk, om den längre underlåte att betala förfallna skatter – och red sin väg vidare, oaktadt borgarne vid ryktet om hans ankomst hade »väpnat sig med skarpladdade flintor». Till lycka – för de sammansvurne kan man i alla fall säga – märkte Printzensköld alldeles icke Hasleboarnes »flintor». Det var aftaladt mellan resningens ledare, att om landshöfdingen toge vägen utomkring Hasle eller sluppe derifrån med lifvet, skulle han fällas af ett bakhåll under vägen till Rönne i Skuleskog. Presten i Nyker (ker = kirke, kyrka) socken, herr Jakob Treslöv, hade åtagit sig att efter närmare order skicka tolf bönder till bemälde skog för att der lönnmörda den förhatade »landsherren», men den helige mannen förråde sina medsammansvurne, utan att likväl hans förräderi hade något inflytande på sakens gång, då han för sent blef under rättad om Printzenskölds afresa från Hasle. Landshöfdingen kom då utan att hafva erfarit någonting alls om bornholmarnes förehafvande mot honom, till Rönne midt på eftermiddagen och tog in hos stadens äldste borgmästare, Peder Lauridsen, der han lätt sätta sin och sina följeslagares hästar i stallet, medan han sjelf begaf sig in till borgmästaren i dennes rum.

Landshöfdingen tog plats invid ett stort stenbord med sta-

dig ekfot. Medan han nu från denna förskansning med hårda ord ansätter den stackars borgmästaren för stadens uppstodighet, ovilja att utbetala flera skatter och öfriga upproriska förhållande, vilja vi se hvad som föregår utanföre. Hufvudledarne för den i gång satta rörelsen hade varit samlade i Hasle, då Printzensköld for derigenom. De redo derifrån kort efter honom, med hopp om lycklig utgång af det beordrade öfverfallet på honom i Skuleskogen. Då de erforo att den hotade äfven här framgått alldeles fri, blefvo de ytterligt uppbragta och ilade fulla af harm i sporrsträck till Rønne, der borgarne straxt efter Printzenskölds ankomst börjat väpna sig i all tythet. De få i staden inqvarterade soldaterna blefvo instängda i husen för att ej kunna röja, hvad som icke lätt kunde döljas för dem. Befälet öfver de väpnade öfvertog gårdmannen Jens Kofod. Han begaf sig raskt till förste borgmästarens hus, satte vakt vid dörren åt gatan och lät tillstänga inkörsporten. Sjelf gick han, åtföljd af tolf beväpnade män, bland hvilka nämnas kapten Niels Gummelös från Hasle och Jens Ris af Nyker, in i rummet der Printzensköld satt, fruktansvärdt vred öfver borgmästarens yttrande, att Rønne borgare »hvarken kunde eller ville» utgöra sådana outhärdeliga bördor och pålagor, som dem Printzensköld utskrifvit. Denne hade dessutom af sin »kronofogde» blifvit underrättad om, att inbyggarne flockade sig väpnade på gatorna. Jens Kofod öppnade nu de korta förhandlingarna med den något plumpa och närgångna frågan »om Printzensköld ville hafva kvarter (pardon) eftersom han ju var

svensk». Den tilltalade svarade med att taga två pistoler från sitt bälte och lägga dem på bordet framför sig. Jens Kofod ref de hotande skjutvapnen ned från bordet och kastade dem i en vrå. Likaledes bemäktigade han sig en packe af Printzenskölds bref, om låg på andra ändan af bordet. Den stolte landshöfdingen satt tyst, förundrad öfver en så oväntad behandling. Men då upprorsmännen begynte att tränga honom inpå lifvet, sköt denne Simson sin väldiga axel under stenbordet, vid hvilket han satt, och kastade det öfver sina angripare, som alla veko åt sidan. Så banade han sig väg till utgången åt gården, i det han slog till marken tvenne dörrvaktare, som ville spärra honom vägen. Porten fann han stängd invändigt, men faran ökade hans björnkrafter, så att han sprängde den – och stod fri på öppna gatan. Hade han nu kunnat komma åt en häst, skulle säkert anslaget mot honom varit om intet – och så hade utan tvifvel Bornholm ännu i dag varit »skånskt.» Det skulle icke så vara, ty stalldörren var stängd med hake eller hasp invändigt. Då nu Printzensköld i detta ödesdigra ögonblick tillika fann sin kanslisekreterare och sina begge ridknektar mördade på borgmästarens gård, försökte han att fly. Under tiden hade Jens Kofod och hans tolf män hemtat sig från sin förskräckelse öfver det kullvräktta stenbordet. De störtade nu ut på gatan och uppmuntrade borgarne att förfölja den väldige flyktingen och nedlägga honom. Men detta var icke så lätt då – så var den allmänna tron – hvarken »stål eller bly» bet på den mannen. Han skulle ju efter sägen gått oskadd ur flera fältslag i Polen,

med stöfvelkragarna fulla af tillplattade bösskolor. Man ryckte då en silfverknapp ur ett klädesplagg, räckte den åt Klaus Hög, en utmärkt skarpskytt, som i ett nu laddade sin styffaders bästa bössa, och lade an på den utåt gatan flyende landshöfdingen, som på ögonblicket sjönk död till marken, träffad i den högra tinningen. Ett granitblock i stenbron betecknar ännu stället, der Printzensköld föll för en rönnebos silfverknapp. En mindre sten der bredvid betecknar stället der den fallne hjeltens trofaste vän, hunden Snapp, sjönk genomborrad af en mängd kulor, då han ville försvara sin herres lik mot den väpnade mängden, som ville gripa det.

De rasande borgarne kastade sig derefter i vild blodtörst öfver de i husen fängslade soldaterna och öfverföllu dem, så att blott få, om ens någon af dem, undkom med lifvet.

Efter Printzenskölds fall sände Jens Kofod ilbud till alla landsändar med underrättelse härom samt med uppmuntran till att utföra resten af den blodiga plan, som var anlagd till frigörande från det printzensköldska tyranneriet. Allt det på landet inqvarterade manskapet skulle lönnmördas i sömnen den kommande natten mellan den 8 och 9 december. Och det skedde. De blodiga dåden skulle fullbordas under ringning med kyrkklockorna. Och så skedde det. Vid midnatt, under ett halfutsofvet rus, öfverraskades 965 olyckliga offer för en missled befolknings vilda raseri, utaf döden. En »kristelig» begrafning fingo de likväl, oaktadt deras »okristliga» dödssätt. »I flere tjog år», säger den bornholmske författaren Skovgård,

»trodde många enfaldig och vidskepliga menniskor, att dessa ihjelslagna svenskar stodo upp, blodiga och bleka, i midnattens fruktansvärda stund och spökade.» Hvem hör icke en af sin blodskuld oroad befolknings vaknande samvete tala ur denna öfvertro? Skovgård sjelf hörde det dock icke.

Jens Kofod iklädde sig den fallne landshöfdingens kappa och rustning, satte sig på hans gångare Skjöld och ilade, ledsagad af de öfrige hufvudmännen för uppresningen, från Rønne till Hammershus, dit bornholmarne, stora och små, i morgonstunden efter blodbadet drogo för att deltaga i öfverrumplingen. Trakten kring slottet hvimlade af beväpnade till fots och till häst; bland de ridande funnos icke få »kjortelryttare» i manskläder. En tjock dimma inhöljde den sammanhopade mängden och dolde den för slottsvaktens öga. På slottet låg en besättning af omkring 600 man, under en öfverstlöjtnants befäl. Denne räknade Jens Kofod att med sitt brokiga följe öfverlista och afväpna. Printzenskölds fru anade oråd, eftersom det budskap, hennes man före sin afresa lofvat skicka henne ännu samma dag, hade uteblifvit. Flera patruller utskickades från slottet för att undersöka tillståndet i landet, men de föllo alla i händerna på Jens Kofods härskara. Till slut drog en af landshöfdingens adjutanter med en större styrka ut för att skaffa underrättelse om orsaken till patrullernas uteblifvande. Han kom innan kort sårad tillbaka och berättade, att han stött på beväpnade skaror, som slagit hans folk, under det han sjelf blott med möda hade räddat sig med skyndsam flykt; vidare, att han

sett den fientliga anföraren ridande på hästen Skjöld och klädd i Printzenskölds dräkt. – Då Jens Kofod erfor att adjutanten var undsluppen och hans öfverrumplingsplan derigenom uppdragad för slottsbesättningen, beslöt han hastigt att gå öppet till väga. Han skickade på ögonblicket en trumslagare in på slottet, med uppmaning till Printzenskölds enka, som tyckes hafva fört öfverbefälet i sin mans frånvaro, att gifva sig. Uppmaningen åtföljdes af löfte om säkerhet till lif och gods för henne och hela besättningen, samt med hotelser om blodig tuktan i händelse af vägran. Hade den stolta frun kunnat lita på manskapet, skulle hon utan tvifvel hafva besvarat uppfordringen med afslag, men nu voro slottstrupperne, som till största delen bestodo af skåningar, icke allenast opålitliga, utan förklarade till och med då de märkte, att bornholmarne hade magten, att de icke *ville* skjuta på landtfolket, och då officerarne ville bruka stränghet, hotade soldaterna dem med – döden. Det var således ingen annan utväg för henne än att gifva sig med officerare och manskap till »de belägrande». Och dermed föll Hammershus i bornholmarnes händer.

Jens Kofod, den nye slottshöfdingen, blef senare, efter det Bornholm genom freden i Köpenhamn den 27 maj 1660 hade kommit tillbaka under Danmark, för sitt raska förhållande under resningen, utnämnd till kapten och dessutom förlänad med en af öns största odalgårdar, Maglegård. Vid sin död den 4 juli 1691 efterlemnade han tolf söner och tolf döttrar.

Hammershus var på denna tid ännu ett starkt fästnings-

verk, men efter det Kristiansö (Ärtholmarne), från 1684 blifvit befästad, gick det baklänges för Bornholms mäktiga och märkliga slott. Ännu 1736 voro hufvudbyggningarna: det stora tornet, kommendant-bostället, kyrkan (af hvilken vår teckning visar ett fragment), o. s. v. i oskadadt skick, ehuru ringmuren och flera ytterdelar voro något förfallna. Men mäktigare än tidens tand bidrog menskelig råhet och egennyttia att ödelägga det. Slottets murverk blef snart ansedt som hvars mans egendom; man nedbröt efter hand de väldiga tegelmurarna och byggde sig hus deraf. Ja, år 1743 använde landets högsta öfverhet en mängd mursten från Hammershus till uppförandet af en hufvudvaktbyggning i Rønne! Så var slottet redan 1754 en fullständig ruin, utan tak, ringmur o. s. v. Först 1822 blefvo ruinerna på kunglig befallning fridlysta. Och nu äro de icke blott bornholmarnes utan alla danskars – måtte vi kunna säga: alla nordboars – stolthet. Många resande, som hafva skådat Rhens talrika borgruiner, dröja med förundran och hänryckning vid de sista lemningarna af det skönt belägna, sagorika Hammershus.

L. K.

Hammershus slottsruin på Bornholm.

Originalteckning af G. E. Libert

Vid Hammershus på Bornholm.

Originalteckning af G. E. Libert

Viktiga ord och personer

Adser.

[död 1137] Biskop Adser (stavas ibland också Asser, Ascer och Asger) var den förste ärkebiskopen i Lund mellan 1104 och 1137.

Eriksen, Karl.

[död 1334] Ärkebiskop i Lund 1325–1334.

Erlandsen, Jakob.

[död 1274] Dansk biskop i Roskilde som år 1254 blev ärkebiskop i Lund.

Eskil.

[ca 1100–1181] Ärkebiskop i Roskilde och sedan i Lund från 1137 till sin död 1177. Deltog aktivt i flera strider mellan olika kungar i Sverige och Danmark.

Fot.

Längdmått. En fot motsvarar 29,6 cm.

Glipping, Erik.

[1249–1286] Dansk kung vars namn i dag stavas Erik Klip-

ping, han kallas också ibland Erik V Kristoffersson. Erik var kung mellan 1259 tills han mördades år 1286.

Gottorp, Fredrik.

[1471–1533] Kung av Danmark som Fredrik I mellan 1523 och 1533.

Grand, Jens.

[död 1327] Dansk som studerade religion i Paris och senare blev ärkebiskop i Lund år 1289. Fängslades för sin inblandning i mordet på kungen Erik Klipping. Påven avsatte honom 1303. Han blev senare ärkebiskop i Bremen men avsattes på grund av sinnessjukdom år 1316.

Grevefejden.

Inbördeskrig i Danmark som utbröt efter Fredrik I:s död 1534 och varade tills 1536.

Jaromar.

[död 1260] Jaromar var furste över ön Rügen, som nu tillhör Tyskland.

Juul, Esger.

[död 1325] Biskop i Århus mellan 1306–1310 och ärkebiskop i Lund mellan 1310 och 1325.

Karl X Gustav.

[1622–1660] Karl var svensk kung från 1654 till sin död 1660.

Kristian II.

[1481–1559] Är mest känd i Sverige under namnet Kristian

Tyrann. Var kung av Danmark och Norge 1513–1523 och i Sverige 1520–1521. Fick namnet "Tyrann" efter Stockholms blodbad.

Kristian III.

[1503–1559] Kung av Danmark och Norge. Regerade båda länderna från 1534 till sin död 1559.

Kristian IV.

[1577–1648] Kristian var kung över Norge och Danmark från 1588.

Kristofer I.

[1219–1256] Kung av Danmark från 1252 till sin död. Beskrivs som en av de mest hänsynslösa och våldsamma danska kungarna.

Kristofer II.

[1276–1332] Dansk kung mellan 1320 och 1326 samt hertig av södra Halland mellan 1307 och 1326.

Libert, Georg Emil.

[1820–1908] Dansk landskapsmålare.

Mened, Erik.

[1274–1319] Kung av Danmark och son till Erik Klipping. Var kung över Danmark från tolv års ålder till sin död 1319.

Mil.

Före 1889 var en svensk mil 10 688 meter.

Printzensköld, Johan.

[1615–1658] Svensk guvernör på Bornholm. Adlades 1645 för att ha räddat livet på Gustav II Adolf under det trettioåriga kriget.

Slagheck, Didrik.

[död 1522] Ärkebiskop i Lund under två månader, november 1521 till januari 1522.

Suhm, Peter Frederik.

[1728–1798] Dansk jurist och författare. Han skrev flera stora verk om både Danmarks och Norges historia, bland annat "Historie af Danmark" (1782-1793).

Sven Grate.

[ca 1125–1157] Dansk kung från 1147 tills sin död vid slaget vid Grate hed 1157.

Ulfeldt, Corfitz.

[1606–1664] Kammarjunkare hos danske kungen Kristian IV. Blev med mystiska metoder en av Danmarks rikaste män och flydde utomlands när man skulle undersöka hans räkenskaper. Hjälpte Sverige under flera krig mot Danmark.

Ulfeldt, Leonora Christina.

[1621–1698] Dansk prinsessa, gift med Corfitz Ulfeldt. Hjälpte sin make att försvara sig mot anklagelser för högförräderi. Satt fängslad från 1673 till 1685 i Köpenhamn.

Fler böcker från E-boksforlaget.se

Här är några flera e-böcker från E-boksforlaget.se

Alla titlarna går att hitta hos de flesta e-bokhandlare, i iTunes samt på många bibliotek.

På vår sajt hittar du mer information om böckerna samt länkar.

Ett urval av våra e-böcker

001	"Greby gravfält – det vackraste gravfältet i Sverige"	011	"Hällristningar på Kinnekulle" (1892)
002	"222 galna fakta om filmstjärnor och kändisar"	012	"Forntidens perioder" (1892)
003	"99 galna fakta du inte visste om bad"	013	"Skäggets historia" (1893)
004	"Hollyhotell – triviaboken om kändisar på hotell"	014	"Midvinterns solfest" (1894)
005	"Solgudens yxa och Tors hammare" (1899)	015	"Hur gamla är hällristningarna?" (1869)
006	"Svenska djur i folktron" (1898)	016	"Bohusläns bygdeborgar" (1909)
007	"Galna väderrubriker – 155 exempel från kvällstidningarna"	017	"Bohuslänska hällristningar" (1879)
008	"Feniciska kolonier i Skandinavien" (1875)	018	"Kattens kulturhistoria" (1882)
009	"Galna rockstjärnor – 199 otroliga fakta från pop- och rockvärlden"	019	"Ett besök i Venedig år 1878"
010	"250 galna fakta om fotbolls-VM"	020	"Strandgatan i Visby år 1879"
		021	"Märkliga orter i Sverige" (1883)
		022	"Resa på Dalslands kanal år 1877"
		023	"Nyköpings slott" (1877)
		024	"Djurens sömn" (1889)
		025	"Katten i forntida Egypten" (1889)
		026	"Ett besök i Marstrand år 1882"
		027	"Runlejonet i Venedig" (1871)

- 028 "Dryckenskapens faror" (1894)
- 029 "Min resa i Blekinge och Kalmar år 1854"
- 030 "En utflykt på Mälaren år 1871"
- 031 "Kelternas historia" (1883)
- 032 "Jack Uppsprättaren – Världens första bok om seriemördaren Jack the Ripper" (1889)
- 033 "Svear och götar under folkvandringstiden" (1905)
- 034 "Ett dygn på månen år 1870"
- 035 "Blomsterspråket" (1888)
- 036 "Vikingatidens Lund och Birka" (1909)
- 037 "Fynden i Troja" (1878)
- 038 "Skildring af Vestergötland år 1882"
- 039 "Kalmar slotts historia" (1880)
- 040 "Ett besök i Södertälje år 1881"
- 041 "En färd på Donau år 1882"
- 042 "Ringmuren i Visby" (1874)
- 043 "Skildring av Värmland år 1882"
- 044 "Julen på 1870-talet – Skildringar och illustrationer i svenska tidskrifter "
- 045 "Om julens härkomst" (1899)
- 046 "Jomsvikingarnas saga" (1888)
- 047 "Julen i Skåne på 1820-talet"
- 048 "Fredrikstens fästning och Karl XII" (1879)
- 049 "Skildring av Göteborg år 1882"
- 050 "Skildring av Halland år 1882"
- 051 "Skånska fornminnen" (1853)
- 052 "Norrköpings historia" (1871)
- 053 "Ett besök i Waxholm år 1870"
- 054 "Förbindelse mellan Skandinavien och västra Europa före Kristi födelse" (1889)
- 055 "Vadstena slott" (1875)
- 056 "Skildring av Island" (1870)
- 057 "Husaby kyrka" (1899)
- 058 "Besök på Gripsholms slott år 1895"
- 059 "Hällristningarna i Järrestad" (1881)
- 060 "Ett besök i Rom år 1870"
- 061 "Orkidéernas historia" (1894)
- 062 "Besök på Helgoland år 1874"
- 063 "Nyaste och tillförlitligaste Drömboken" (1918)
- 064 "1870-talets bästa tips för frisyr och utseende"
- 065 "Nordens fartyg från hednatiden" (1872)
- 066 "Guide till Uppsala år 1875"
- 067 "Skildring av Blekinge år 1882"
- 068 "Kyrkoruinen S:t Katarina i Visby" (1877)
- 069 "Anmärkningar rörande figurteckningar från forntiden" (1842)
- 070 "Skildring av Bohuslän år 1882"
- 071 "Gripsholms slott" (1877)
- 072 "Skildring av Dalsland år 1882"
- 073 "Skildring av Närke år 1882"
- 074 "Skildring av Öland år 1882"
- 075 "Lyxens historia" (1870)
- 076 "Skildring av Stockholm år 1882"
- 077 "Sveriges 33 mest sevärda vikingaplatser"
- 078 "Skildring av Västmanland år 1882"

- 079 "Skildring av Härjedalen år 1882"
- 080 "Ett besök i Strängnäs år 1874"
- 081 "Ett besök i Visby år 1906"
- 082 "Skildring av Gästrikland år 1882"
- 083 "Skildring av Jämtland år 1882"
- 084 "Gaffelns historia" (1889)
- 085 "Hervars och Hedreks saga" (1888)
- 086 "Gråfkistor af klufna och urhålkade stockar" (1894)
- 087 "Bohus fästning" (1869)
- 088 "En resa på Rhen år 1866"
- 089 "Skildring av Gotland år 1882"
- 090 "Falu grufvas historia" (1864)
- 091 "Den svenske solguden och den svenske Tyr" (1906)
- 092 "Rundtur i södra Frankrike år 1880"
- 093 "Sveriges hundraser" (1880)
- 094 "Sagan om Ragnar Lodbrok och hans söner" (1880)
- 095 "Borgholms slottsruin" (1878)
- 096 "Vårt solsystem" (1878)
- 097 "Carl Larssons Uppsala-tempel" (1908)
- 098 "Sverige och vikingafärderna västerut" (1924)
- 099 "Ett besök på Djurgården sommaren 1868"
- 100 "Hilmas Alaska" Resguide till guldgräverskans trädgård av cement.
- 101 "Skildring av Ångermanland 1882"
- 102 "Ölands fornminnen" (1874)
- 103 "Sigtunas tidiga historia" (1872)
- 104 "Tors hammare" (1872)
- 105 "Skildring av Dalälven år 1876"
- 106 "Helgeandskyrkan i Visby" (1878)
- 107 "Hällristningarnas ålder" (1869)
- 108 "Fyndet av vikingaskeppet i Gokstad år 1880"
- 109 "Sherlock Holmes: »Gloria Scott»"
- 110 "Sherlock Holmes: Beryllkronan"
- 111 "Sherlock Holmes: De fem apelsinkärnorna"
- 112 "Sherlock Holmes: De rödhårigas förening"
- 113 "Sherlock Holmes: Den avhuggna tummen"
- 114 "Sherlock Holmes: Den blå karbunkeln"
- 115 "Sherlock Holmes: Den försvunna brudgummen"
- 116 "Sherlock Holmes: Den försvunna kapplöpningshästen"
- 117 "Sherlock Holmes: Blodbokarna."
- 118 "Sherlock Holmes: Det spräckliga bandet. "
- 119 "Sherlock Holmes: Den grekiske tolken"
- 120 "Sherlock Holmes: Musgraves ritual"
- 121 "Sherlock Holmes: Det gula ansiktet"
- 122 "Sherlock Holmes: Det hemlighetsfulla mordet vid skogssjön"
- 123 "Sherlock Holmes: Den hemlighetsfulle patienten"
- 124 "Sherlock Holmes: Börsmäklarens biträde"

- 125 "Sherlock Holmes: En skandal i Böhmen"
- 126 "Sherlock Holmes: Krymplingen"
- 127 "Sherlock Holmes: Lorden och hans rika amerikanska brud"
- 128 "Sherlock Holmes: Mordet i Reigate"
- 129 "Sherlock Holmes: Tiggaren med den kluvna läppen"
- 130 "Skildring av Södermanland år 1882"
- 131 "Våra fornminnen – vad de lära oss" (1916)
- 132 "Kanalbyggen på planeten Mars" (1888)
- 133 "Ett besök i Ystad år 1872"
- 134 "Petras helgedomar" (1921)
- 135 "Ett besök i Boxholm år 1885"
- 136 "Resor med luftballong år 1873"
- 137 "Ett fartyg från vikingatiden – fyndet av Tuneskeppet 1867"
- 138 "Skildring av Östergötland år 1882"
- 139 "Ännu fler galna rockstjärnor – 200 otroliga fakta från pop- och rockvärlden"
- 140 "Sveriges fasta fornlämningar från hednatiden" (1901)
- 141 "Förstörda fornminnen i Bohuslän år 1924"
- 142 "Guide till biskötsel" (1885)
- 143 "Ett besök i Roms katakomber år 1870"
- 144 "Skildring av Riseberga klosterruiner" (1874)
- 145 "Citatboken. 222 kändisar om sin ålder och om att bli gamla"
- 146 "SVT-skandaler 1. Den otroliga historien: Så blev "På spåret" filmerna olagliga"
- 147 "Fyra skadade är mindre än fem döda – 444 tjuvlyssnade citat på en kvällstidning"
- 148 "Sherlock Holmes: En studie i rött"
- 149 "Forn tidens sjörövare i Medelhavet" (1870)
- 150 "33 Viking places to visit in Sweden – guidebook to ruins and museum"